

הרב אורי שרקי

אורות - ארץ ישראל, פרק א', חלק ג'

מתוך ספר אורות לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

אחרי שהרב קוק הסביר לנו את ההבנה האמיתית של מהותה של ארץ ישראל, הוא מתייחס גם לשיטה ההופכית. בעוד שהרב קוק הסביר לנו שארץ ישראל היא חלק עצמוני של האומה (לא דבר חיצוני), הוא מתחיל להסביר את הדעה ההופכית, שאומרת שארץ ישראל היא כן קניין חיצוני לאומה. **המחשבה על דבר ארץ ישראל, שהיא רק ערך חיצוני כדי העמדת אגודת האומה, המחשבה שארץ ישראל היא רק מקום שבו יוכלו עם ישראל להתאגד, מעין בסיס יציאה להיסטוריה (לא שארץ ישראל היא חלק מהותי באומה). אפילו כשהיא באה(המחשבה הזאת), כדי לבצר על ידה את הרעיון היהודתי בגולה, כדי לשמור את צביונו ולאמץ את האמונה והיראה והחזק של המצות המעשיות בצורה הגונה, כאן הרב קוק רומז לשיטתו של הרב רפאל שמשון הירש, שהסביר במסגרת מלחמתו בהתבוללות וברפורמה, שהתפקיד של עם ישראל זה לחיות בגלות, מתוך הדדיות (סימביוזה) עם הגויים, ודווקא משום כך לשמור מצוות. ועל ידי כך שעם ישראל ישמור מצוות בדקדוק, הוא ישפיע אור גדול לגויים.1) כלומר: יש לעם ישראל תפקיד אוניברסלי שבא לידי ביטוי דווקא בגלות. יוצא לפי זה שהצבת רעיון חיצוניותה של ארץ ישראל על ידי הרב שמשון רפאל הירש נועדה לחזק את היהדות. ואומר הרב קוק על רעיון חיצוניותה של ארץ ישראל שבא לשמור על היהדות: **אין לה הפרי הראוי לקיום, אין לו קיום (זה לא יחזיק מעמד). כי היסוד הזה הוא רעוע בערך איתן הקודש של ארץ ישראל. כי חסר בו החלק העוצמתי (החזק) של קדושת ארץ ישראל. האמוץ האמתי של רעיון היהדות בגולה בא יבא רק מצד עמק שקועו בארץ ישראל, נשאלת השאלה: הרב הירש אמר את מה שאמר מתוך כוונה להועיל ולהציל את העם מההתבוללות ומהרפורמה (עם ישראל נמצא בגלות ורוצה לעזוב את התורה, בא הרב הירש ואומר: עצם הגלות צריכה לעודד אותנו לקיים את התורה), ובא הרב קוק ואומר שדעת הרב הירש לא תחזיק מעמד. אז מה הפתרון של הרב קוק עצמו להחזיק את העם ביהדות בעודו בגולה? תשובה: עצם הכיסופים של עם ישראל לארץ ישראל יחזקו את עצם קיום המצוות שלהם בגולה. ומתקות ארץ ישראל ומהתקווה הזאת, (לשוב אל ישראל בבוא הזמן) יקבל תמיד את כל תכונותיו העצמיות. צפית ישועה היא כח המעמיד של היהדות הגלותית, והיהדות של ארץ ישראל היא הישועה עצמה. מה שנותן ליהודי בגלות את הכח לעשות מצוות, הוא הצפייה שבבוא הזמן הוא יחזור למקום נורמלי, כי המצוות בחו"ל הן מעשה אבסורד. שהרי רק בארץ ישראל יש את התנאים הגיאו-פוליטיים הרוחניים הנכונים לקיים את המצוות (כי קיום מצוות בחו"ל מצריך מעין שגרון במידה מסוימת), כלומר: זה אבסורד לנהל אורח חיים מסוים, שאינו מתאים בעליל למקום שמנהלים בו אותו (לדוגמא: לשבת בסוכה באירופה הקפואה ומלאת השלג). ובכלל: עצם העובדה שיהודי נמצא תחת שלטון זר ורוצה להמשיך לקיים מצוות תחת השלטון הזה הוא מגוחך, כי היהדות אומרת שיהודי צריך להיות עצמאי, להיות הוא הקובע. וברגע שיהודי צריך לחיות תחת שלטון זר הוא כבר לא עצמאי, אלא מעין שילוב: קצת יהודי וקצת גוי.2) נשאלת השאלה: אז למה בכלל לקיים מצוות בחו"ל אם המקום היחידי בעולם שבו נורמלי לקיים מצוות זה ארץ ישראל? תשובה: צריך לטפח זיקה למקום שממנו באנו, כפי שאמר הנביא ירמיהו: "הציבי לך ציונים, שימי לך תמרורים". וכמו שאמרו חז"ל, שקיום המצוות בחו"ל נועד שלא נשכח איך לקיים את המצוות כשנחזור לארץ.3) על זה שיש חיוב לקיים מצוות בכל מקום בעולם אין ספק, השאלה היא למה התורה ציוותה בכל מקום, שהרי המקום הטבעי הוא ארץ ישראל? תשובה: כדי שלא נשכח כיצד לקיים מצוות.4)****

הערות:

1) נשאלת השאלה: הרב שמשון רפאל הירש בפירושו על התורה ובספריו האחרים מרבה לכתוב, שהמקום שעם ישראל יכול לקיים בו את התורה בשלמותה הוא ארץ ישראל, לדוגמה: בפרשת ביכורים הוא כותב על "מצוות הביכורים" שרק בארץ ישראל אפשר לקיים את המצווה הזו בשלמותה, וזה סותר כביכול את דברי הרב קוק? תשובה: הרב הירש כותב עוד שני דברים:

א': שזה קיום התורה, ולא קיום האומה. כלומר: לאומה יש קיום גם בלי ארץ ישראל. ב': השלמת חלקי התורה שאפשר לקיים רק בארץ ישראל, תושלם רק כשנשוב לארץ ישראל (הרי הרב הירש מעולם לא אמר שנשאר בגלות לנצח, אלא טען שהיציאה מהגלות תלויה בזה שהקב"ה עצמו יוציא אותנו ממנה. ועד אז אסור לעשות כל צעד אנושי שיבטל את הגלות).

2) כמו שאמר מנדלסון: 'היה יהודי בביתך, ואדם בצאתך'. (באומרו 'אדם' כוונתו לגרמני).

3) נשאלת השאלה: אנחנו רואים במציאות, שדווקא כשעם ישראל חזר לארץ הוא הפסיק לקיים מצוות, וזה סותר כביכול את מה שהרב קוק אומר? תשובה: כשעם ישראל חזר לארץ הוא הפסיק לקיים מצוות בצורתן הקטנונית, כי כשיהודי מקיים מצוות בחו"ל כדי לזכור את ארץ ישראל הוא בהכרח עושה זאת בצורה מוקטנת. ולכן: כשהאומה חוזרת לארץ יש לה השתוקקות לקיים את המצוות בצורתן הגדולה; כשהאומה אינה יודעת כיצד לקיים את המצוות בצורתן הגדולה, היא קודם כל זורקת את המצוות בצורתן הקטנה.

בנוסף:

נשאלת השאלה: כשחוזר בתשובה חוזר בתשובה אומרים לו: יש שלושה דברים חשובים שאתה צריך להתחיל בהם: שבת, כשרות וטהרת המשפחה (מצוות שאפשר לקיים גם בגלות). ואם ארץ ישראל היא כל כך חשובה אז למה לא מדברים אתו דבר ראשון על ארץ ישראל? תשובה: המצוות הללו (וכל שאר המצוות) צריכות להתקיים בארץ ישראל דווקא. מצד האמת: שבת, כשרות ושאר המצוות בחו"ל הן לא חשובות אך התורה לא רצתה שנשכח איך לקיים אותם כשנחזור ארצה ולכן ציוותה אותנו על המצוות גם בחו"ל. ואגב: לדעת הרמב"ן שלושת האבות לא קיימו מצוות בחו"ל, וכך הוא גם מתרץ את נישואי יעקב אבינו לשתי אחיות, שזה כמובן דבר אסור (שבחו"ל מותר כי אין חיוב לעשות מצוות, לדעתו). ומצד האמת גם כשרות קשורה לארץ ישראל: כתוב במפורש בתורה שהכשרות נועדה להבדיל אותנו מן העמים. ואיפה אנחנו הכי מובדלים מהעמים? בארץ ישראל. ומצד האמת גם שבת קשורה לארץ ישראל, שכתוב בתורה שצריך לשבות: "בכל מושבותיכם", ואם כן איפה יהודי צריך לשבת? בארץ ישראל. ומצד האמת גם טהרת המשפחה קשורה לארץ ישראל, שנאמר בפרשת החרמות, שהגויים עברו על טהרת המשפחה: "ותטמא הארץ..." והמסקנה: כדי שנשב בארץ ישראל צריך לשמור על טהרת המשפחה.

4) נשאלת השאלה: אם זה נכון שצריך לקיים את המצוות בכל מקום בעולם כדי לא לשכוח אותם, אז למה יש מצוות שבחו"ל לא מקיימים אותם (לדוגמה: שמיטה), שלכאורה, גם אותן צריך לקיים כדי שנזכור כיצד לעשותן כשנחזור לארץ? תשובה: התורה (בנוסף לעצם זכירת המצוות) רצתה ליצור את תחושת החסרון. כלומר: על ידי זה שיש מצוות שלא נותנים ליהודי לקיים אותם בחוץ לארץ (במיוחד מצוות התלויות בקרקע), היהודי מרגיש את זה שאין לו אחיזה בקרקע שבה הוא עומד (תחושה מתאימה לגלות).

